

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องอาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญ ประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วล้วนแต่เป็นประเทศที่มีการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจำนวนมาก ดังเช่น ประเทศอุตสาหกรรมต่าง ๆ แต่ทว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนี้เองก็ได้สร้างปัญหาให้กับการพัฒนาประเทศก็คือ การทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งคำว่าสิ่งแวดล้อมนี้ มีผู้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ ทั้งที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ต่างก็มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกันและกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนและก่อให้เกิดผลกระทบซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับตัวเราไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม¹ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ดังที่ เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา² ได้กล่าวไว้ว่า "มนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก"

¹ ทรงกลด ประพิตรภา, มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ : ศี.ศี.บุ๊คส์โตร์, 2532) หน้า 32.

² เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, "สภาวะสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในปัจจุบัน," จดหมายข่าวสภาวะแวดล้อม (มกราคม 2522) หน้า 3.

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่ง เราจึงต้องประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่นกัน และนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้น สำหรับมูลเหตุแห่งปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยตามรายงานของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ³ มีดังต่อไปนี้

- ก) ขาดการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม
- ข) การพัฒนาชนบทยังเป็นไปอย่างไม่เหมาะสมและไม่บังเกิดผลเท่าที่ควร ทำให้ไม่สามารถลดความยากจนในชนบทได้และก่อให้เกิดปัญหาการอพยพของชนบทเข้าสู่เมืองใหญ่ ดังเช่น กรุงเทพมหานคร
- ค) การปล่อยให้เมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครเติบโตโดยไม่มีระเบียบแบบแผนและไม่สนใจโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพที่เกี่ยวกับการควบคุมขีดของเสียออกจากชุมชน
- ง) ไม่มีการควบคุมการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมทั้งในเมืองและในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ที่ดินในการอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย
- จ) การรับเทคโนโลยีบางอย่างที่ไม่เหมาะสมเข้ามาใช้ภายในประเทศ ทั้งในด้านการดำรงชีวิตประจำวันและในด้านการผลิต
- ฉ) ขาดมาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการที่กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการเมือง มีการก่อสร้างอาคารรูปโอบและอาคารรูปการต่าง ๆ ก่อให้เกิดความเจริญอย่างมากจนกลายเป็นชุมชนอุตสาหกรรม การค้าขายตัวมากขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นสิ่งจูงใจให้ประชาชนในชนบทอพยพเข้าสู่กรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก ในทางประชากรศาสตร์นั้นถือว่า กรุงเทพมหานครนั้นเป็นเมืองเอก (Primate City) โดยมีเอกลักษณ์ที่สำคัญทางประชากรหลายประการที่แสดงถึงความเป็นเมืองและการเจริญเติบโต

³ กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2529 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2529), หน้า 73.

ของเมืองอย่างรวดเร็ว เช่น มีความหนาแน่นของประชากรต่อหน่วยพื้นที่สูง ประชากรของกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นพลวัต คือ การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครมีสาเหตุสำคัญมาจากการอพยพย้ายถิ่น โดยเฉพาะการอพยพจากส่วนอื่น ๆ ของประเทศเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร⁴

การที่ประชาชนในชนบทตั้งไหลเข้าสู่กรุงเทพมหานครจนทำให้เกิดเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่นับเป็นอันดับที่ 14 ของโลก⁵ ทั้งในกรณีที่เป็นกรอพยพเข้ามาเป็นระยะสั้นหรือชั่วคราวเพื่อการหางานทำเฉพาะฤดูกาล หรือการอพยพเข้ามาเพื่ออยู่อาศัยอย่างถาวร จึงมีผลทำให้เกิดความแออัดของเมือง ก่อให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เป็นอย่างมาก คือ ความเสื่อมโทรมของสภาวะแวดล้อมและระบบนิเวศที่นำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ⁶ ได้แบ่งปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนของกรุงเทพมหานครออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ปัญหาทางค่านภาวะมลพิษในกรุงเทพมหานคร
 2. สภาพแวดล้อมทั่วไปของกรุงเทพมหานคร
- ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัญหาทางค่านภาวะมลพิษในกรุงเทพมหานคร

1.1 มลพิษทางน้ำ

จากผลการศึกษาของกรุงเทพมหานครถึงคุณภาพของน้ำในลำคลองที่สำคัญในปี

⁴ เทียนฉาย กิระนันท์, และคณะ. รายงานผลการวิจัยสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรของกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2524-2525, หน้า 1.

⁵ กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ. 2529, หน้า 73-75.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 73-82.

พ.ศ.2529 พบว่า ล้ำคล่องต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครส่วนมากเกิดภาวะขาดออกซิเจนอย่างรุนแรง จนสามารถกล่าวได้ว่าไม่มีลำคลองใดมีออกซิเจนเกินกว่าร้อยละ 25 ของระดับน้ำ ระยะเวลาตามธรรมชาติ และปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์มีค่าอยู่ระหว่าง 10-16 มิลลิกรัม/ลิตร นอกจากนี้แล้วยังพบสารมลพิษจำพวกโลหะหนัก เช่น โครเมียม ทองแดง นิกเกิล สังกะสี มีมากในระดับสูงประมาณครึ่งหนึ่ง ⁷

ปริมาณความเน่าเสียของแม่น้ำเจ้าพระยาก็เป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นสิ่งวัดค่าความเสื่อมของคุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร การตรวจสอบแม่น้ำเจ้าพระยาโดยพิจารณาเฉพาะค่าของออกซิเจนละลายในแม่น้ำเจ้าพระยา จากการศึกษาระหว่างปี พ.ศ.2524-2527 พบว่า ค่าออกซิเจนละลายในน้ำ หรือ DO (Dissolved Oxygen) มีค่าต่ำกว่ามาตรฐานมาก คือ น้อยกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตรหรือน้อยกว่านั้น ดังนั้นจากการศึกษาครั้งนี้ทำให้คาดได้ว่าภายในปี พ.ศ.2543 หากคุณภาพของแม่น้ำเจ้าพระยายังมิได้แก้ไขแล้ว จะทำให้เกิดภาวะเน่าเสียจนสิ่งมีชีวิตในน้ำไม่สามารถดำรงชีวิตได้ ซึ่งสาเหตุสำคัญของความเน่าเสียของแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองต่าง ๆ ใน กรุงเทพมหานครเกิดจากแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมและแหล่งน้ำเสียจากชุมชน โดยคิดเป็นสัดส่วนโดยประมาณ 25% และ 75% ตามลำดับ โดยแหล่งน้ำเสียจากชุมชนแยกได้เป็นบ้านเรือน 40% ภัตตาคาร 27% ตลาด 3% โรงแรม โรงพยาบาล หอพักและอื่น ๆ อีกประมาณ 5% ⁸

1.2 มลพิษทางอากาศและเสียง

ภาวะมลพิษทางอากาศและเสียงของกรุงเทพมหานคร ในบางพื้นที่มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนได้ ทั้งนี้เนื่องจากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของยานพาหนะต่าง ๆ อย่างมิได้สัดส่วนกับการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ถนนซึ่งมีเพียงประมาณร้อยละ 9 ของพื้นที่ เมื่อเทียบกับพื้นผิวจราจรที่ควรมีร้อยละ 20-30 ของพื้นที่ ทำให้การจราจรแออัด

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

⁸ ขวัญสว่าง อติโพธิ, และคณะ. นิตยสารสารคดี 61 (มีนาคม 2533) : 117.

โดยทั่วไป ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีการกำหนดค่ามาตรฐานของคุณภาพอากาศและเสียง จากรถยนต์แล้วก็ตาม จากการตรวจวัดคุณภาพอากาศของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และกรมอนามัย พ.ศ.2526-2529⁹ พบว่าภาวะมลพิษค้ำฝุ่นละอองและก๊าซ คาร์บอนไดออกไซด์มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี และในบริเวณเส้นทางจราจรมักจะมีค่าเกิน มาตรฐาน ดังเช่น สถานที่ที่มีอากาศเสียจากก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ในซิคอันตราย ได้แก่ เขาวราช สีแยกมเหล็กซ์ สีแยกเอส เอ บี สีแยกอุรุพงษ์¹⁰ เป็นต้น

อากาศเสียที่มาจากรถยนต์นั้น จะประกอบด้วยมลสารที่มีอันตรายต่าง ๆ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ ไนโตรเจนออกไซด์ ฟอร์โคออกไซด์ ละอองตะกั่วและฝุ่น ละอองต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อร่างกายเมื่อได้รับ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์จะทำให้ ประสิทธิภาพของเลือดในการที่จะนำออกซิเจนจากปอดไปยังเนื้อเยื่อต่าง ๆ ลดลง เป็นผล ให้ร่างกายได้รับออกซิเจนไม่เพียงพอ เกิดอาการเวียนศีรษะ คลื่นไส้ เป็นลม ส่วนก๊าซ ไนโตรเจนออกไซด์จะทำให้ร่างกายเป็นอันตรายได้ถ้าหายใจเข้าไปในปริมาณ 90 ไมโคร- กรัม ต่อลูกบาศก์เมตรนานถึง 1 ชั่วโมงทุกวันจะทำให้เกิดอาการตีบตันของทางเดินหายใจ อันเป็นอันตรายต่อผู้ป่วยโรคหืด เป็นต้น¹¹

จากการตรวจวัดระดับเสียงริมเส้นทางจราจรของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ ในพ.ศ.2529 จำนวน 8 แห่ง พบว่า 7 แห่งมีค่าระดับสูงเฉลี่ยใน 24 ชั่วโมงสูงกว่า 70 เดซิเบล คืออยู่ช่วงระหว่าง 73.2-97.3 เดซิเบล¹² ภัยของเสียงจะมีผลต่อมนุษย์ 2 ด้าน

⁹ กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2529, หน้า 75.

¹⁰ ชวัลุทรวง อติโพธิ, และคณะ. นิตยสารสารคดี 61 (มีนาคม 2533) : 117.

¹¹ กองสนเทศและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ, สิ่งแวดล้อม 5 (กันยายน) หน้า 48-53.

¹² กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่ง ชาติ, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2529, หน้า 75.

คือ ภัยต่อร่างกายและภัยต่อสภาพจิต ซึ่งภัยต่อร่างกายจะทำให้ประสาทหูเสีย ประสาทหูจะเสื่อมลงอย่างช้า ๆ ด้วยการที่เซลล์ประสาทและปลายประสาทค่อย ๆ ฉีกขาดไปที่ละน้อย ประสิทธิภาพในการได้ยินจะลดลงเรื่อย ๆ โดยไม่รู้สึกรู้สียง ทำให้เกิดอาการหูตึงหูหนวกได้ ส่วนภัยต่อสภาพจิต ก็คือ การฟังเสียงดังมากเกินไปทำให้เส้นโลหิตใหญ่หดตัว หัวใจเต้นแรง ซึ่งมีโอกาสเป็นโรคความดันโลหิตสูงเพิ่มเป็น 2 เท่า มีโอกาสที่จะเป็นโรคกระเพาะอาหารเพิ่มขึ้น 4 เท่า โอกาสเป็นโรคประสาทเพิ่มขึ้น 4 เท่าของผู้ที่อยู่อาศัยในสถานที่เจียบสงบ¹³

ปัญหามลพิษทางอากาศและเสียงอีกส่วนหนึ่งเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งตั้งอยู่กระจัดกระจายในชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็ก เช่น โรงงานหลอมตะกั่วจากแบคเตอร์ที่ใช้แล้ว โรงงานถลุงเหล็ก โรงงานชุบเคลือบโลหะก็เป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดภาวะมลพิษทางอากาศและเสียงเพิ่มขึ้น¹⁴

1.3 มลพิษ

จากจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครทั้งหมด จะมีประชากรที่ได้รับบริการประมาณ 5.7 ล้านคน หรือ 83.8% ของประชากรทั้งหมด และจากข้อมูลการขจัดขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2531-2532 พบว่า คนทั่วทั้งกรุงเทพมหานครผลิตขยะออกมาวันละ 4,800,000 กิโลกรัม ดังนั้นคนกรุงเทพมหานคร 1 คนจะผลิตขยะออกมาประมาณ 0.9 กิโลกรัมต่อวัน แต่การจัดเก็บขยะทำได้เพียง 4,225,000 กิโลกรัมต่อวัน จึงมีขยะตกค้างตามบ้านเรือน 575,000 กิโลกรัมต่อวัน และขยะที่เก็บไปแต่ละวันนั้นโดยเฉลี่ยจะไปหมักทำปุ๋ยเพียง 10 % หรือประมาณ 48,000 กิโลกรัมต่อวัน ดังนั้นจะมีขยะที่เหลือถูกกองทิ้งไว้ในพื้นที่ประมาณ 4,752,000 กิโลกรัมต่อวัน จากตัวเลขข้างต้นนี้แสดงว่าในปีหนึ่ง ๆ จะมีขยะ

¹³ กองสนเทศและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สิ่งแวดล้อม 5 (กันยายน 2525) หน้า 41-47.

¹⁴ กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2529, หน้าเดียวกัน.

ตกค้างอยู่ตามบ้านเรือนและที่สาธารณะต่าง ๆ โดยเฉพาะในแม่น้ำลำคลองจำนวนถึงกว่า 200 ล้านกิโลกรัม และขยะที่ถูกกองทิ้ง เช่น ที่ซอยอ่อนนุชมีปริมาณปีละกว่า 1,700 ล้าน กิโลกรัมต่อปี ขยะที่ขนไปกองนี้คิดเป็นประมาณ 5,555,650 ตูบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งนับว่ามี ปริมาณที่สูงมาก 15

ขยะมูลฝอยโดยทั่วไปแล้วจะประกอบด้วยผักถึงร้อยละ 70 รองลงมาก็คือ กระดาษ ร้อยละ 10 พลาสติกร้อยละ 4 ที่เหลือได้แก่ เศษไม้ เศษผ้า โลหะ แก้ว 16 นับว่าใน การขจัดของเสียจากชุมชนอย่างเช่นกรุงเทพมหานครเป็นเรื่องที่ยากและมีปัญหาในเรื่องการ ขาดแคลนเทคโนโลยีในการจัดการกับการขจัดขยะมูลฝอยเหล่านี้ จึงเรียกได้ว่าเป็นแหล่ง เพาะเชื้อโรคนาควิกซ์ เพราะเมื่อการจับเก็บไม่สามารถกระทำได้เต็มที่จึงมีการนำไปกอง ทิ้งไว้ในที่ว่าง หรือทิ้งลงสู่แม่น้ำลำคลองซึ่งจะทำให้เกิดภาวะมลพิษขึ้นทางน้ำอีกด้วย นอก จากนี้ยังไม่มีการแยกมูลฝอยที่มีสารพิษและเชื้อโรคจากโรงพยาบาลและอุตสาหกรรมเพื่อการ จัดเก็บอย่างถูกหลักสุขาภิบาลและปลอดภัยต่อผู้จัดเก็บแต่อย่างใด 17

สำนักวิชาความสะอาดกรุงเทพมหานคร เป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บและการขจัด ขยะทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสถานีที่เป็นศูนย์รวมของการกองและกำจัดขยะอยู่ 3 แห่ง ได้แก่ รามอินทรา ซอยอ่อนนุชและหนองแขม ซึ่งในย่านเหล่านี้ก็ต้องประสบกับ มลพิษอย่างหนัก เช่น ที่หนองแขมนั้น กำลังการเผาขยะมีน้อยและจำกัดเมื่อเทียบกับปริมาณ ของขยะที่ทำให้ต้องกองไว้ในที่โล่งแจ้งเพราะไม่สามารถจะทำอะไรได้ เมื่อฝนตกลงมาก็ จะนำซังกับขยะไหลลงสู่คลองต่าง ๆ ทำให้เกิดการเน่าเสียขึ้น ขยะนอกจากจะส่งกลิ่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

15 ขวัญสรวง อติโพธิ, และคณะ. นิตยสารสารคดี 61 (มีนาคม 2533) : 112.

16 ฝ่ายบริการวิชาการ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, "ขยะที่ไม่ง่ายเหมือนการทิ้งขยะ," สิ่งแวดล้อมน่ารู้ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์- มหาวิทยาลัย, 2531) หน้า 22.

17 กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2529, หน้า 76.

เหม็นแล้วควันทันของการเผาขยะยังลอยปกคลุมบ้านเรือน ซึ่งควันทันนี้จะเต็มไปด้วยฝุ่นละอองที่มีกลิ่นเหม็นรุนแรง อันจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกายของประชาชนอย่างมากหากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร็ว 18

2. สภาพแวดล้อมทั่วไปของกรุงเทพมหานคร

2.1 แผ่นดินทรุด

จากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครเพื่อการพัฒนาเมืองและอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วตั้งแต่ พ.ศ.2500 เป็นต้นมา เป็นผลให้เกิดความต้องการใช้น้ำสูงขึ้นอย่างมาก แต่การประปายังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทั่วถึง จึงมีการขุดเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ในการอุปโภคบริโภคและเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ในปีพ.ศ.2525 ได้มีการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ประมาณวันละ 1.4 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งปริมาณการใช้น้ำบาดาลได้เพิ่มขึ้นทุกปีทำให้ระดับน้ำใต้ดินลดลงจนเกินความสามารถในการไหลกลับไปที่เดิม จึงเกิดการลดระดับและแรงดันของน้ำบาดาล ประกอบกับสภาพทางธรณีวิทยาเป็นชั้นดินเหนียวและดินเหนียวปนทราย เมื่อแรงดันน้ำลดลงน้ำหนักดินและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ก็จะกดดันให้ดินมีความอัดตัวแน่นขึ้นและช่องว่างระหว่างเม็ดดินลดลง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการยุบตัวของดินหรือการทรุดตัวของพื้นดิน 19

ปัญหาแผ่นดินทรุดนั้นเป็นปัญหาใหญ่ของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากกรุงเทพมหานครต้องประสบกับปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำอยู่แล้ว และเมื่อกรุงเทพมหานครมีระดับผิวดินสูงกว่าระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 1.50 เมตร การทรุดตัวของแผ่นดินจึงเป็นสิ่งที่

18 ขวัญสรวง อติโพธิ, และคณะ. นิตยสารสารคดี 61.(มีนาคม 2533) : 76.

19 กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย พ.ศ.2529, หน้า 77.

อันตราย ในบริเวณแถบมหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งมีการทรุดตัวถึง 10 เซนติเมตรต่อปี จัดว่าเป็นบริเวณที่มีการทรุดตัวมากที่สุด ซึ่งการที่แผ่นดินทรุดตัวนี้หากไม่มีการแก้ไขแล้วอีกไม่นานกรุงเทพมหานครอาจต้องจมอยู่ใต้น้ำ เมื่อรวมกับเหตุการณ์น้ำท่วมกรุงเทพมหานครก็จะเป็นการช่วยทวีความรุนแรงของปัญหาให้มากขึ้น²⁰

2.2 น้ำท่วมและระบบระบายน้ำ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมากกรุงเทพมหานครต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมหลายครั้ง เช่น น้ำท่วมอย่างรุนแรงในพ.ศ.2518 มีระดับน้ำสูง 50-80 เซนติเมตร เป็นเวลานาน 3 เดือน ใน พ.ศ.2526 เกิดภาวะน้ำท่วมทั่วกรุงเทพมหานครเป็นระยะเวลาจนถึง 3 เดือน ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม ระดับน้ำในหลายบริเวณสูงกว่า 1 เมตร ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งภาครัฐบาลและเอกชน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 6,598 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2529 ก็ได้เกิดปัญหาน้ำท่วมในช่วงวันที่ 8-10 พฤษภาคม เนื่องจากมีปริมาณน้ำฝนที่ตกในกรุงเทพมหานครมากถึง 381.2 มิลลิเมตรในเวลา 24 ชั่วโมง ซึ่งสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในกรุงเทพมหานครก็คือ ปัญหาอันเกิดจากระบบระบายน้ำโดยโครงข่ายคูคลองธรรมชาติ และการระบายโดยท่อน้ำฝนตามถนนสายต่าง ๆ แต่โดยที่กรุงเทพมหานครยังขาดระบบการกำจัดน้ำโสโครกสำหรับชุมชน ดังนั้น ท่อระบายน้ำฝนที่มีอยู่จึงใช้เป็นท่อระบายน้ำรวมซึ่งใช้เพื่อการดูดซึมน้ำจากกิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงด้วย นอกจากนี้การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมืองทำให้พื้นที่ว่างส่วนหนึ่งซึ่งเคยเป็นที่รองรับและดูดซึมน้ำได้ลดน้อยลง ประกอบกับมีการขยายถนนเพื่อรองรับการจราจรที่เพิ่มขึ้นโดยการถมคูคลองที่มีอยู่เดิมและมีการก่อสร้างรากลำคลองซึ่งเป็นทางระบายน้ำ เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบระบายน้ำของกรุงเทพมหานครเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูฝน²¹

20 ขวัญสว่าง อติโพธิ, และคณะ. นิตยสารสารคดี 61 (มีนาคม 2533) : 97.

21 กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2529, หน้า 78-79.

2.3 การประปา

ตามรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2529 กล่าวว่า การประปานครหลวงมีกำลังการผลิตน้ำประปาได้ประมาณวันละ 2.2 ล้าน ลูกบาศก์เมตร โดยบริการแก่ผู้ใช้น้ำกว่า 600,000 ราย ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ อย่างไรก็ตามตั้งแต่ พ.ศ.2528 การประปานครหลวง ได้เริ่มดำเนินการตามโครงการแผนหลักที่ 2 ช่วงที่ 1 เพื่อเพิ่มการผลิตน้ำให้ได้วันละ 2.8 ล้านลูกบาศก์เมตรและจะมีการเลิกใช้น้ำบาดาลในเขตพื้นที่วิกฤตซึ่งมีอัตราการทรุดตัว 5-10 เซนติเมตรต่อปี และพื้นที่ที่มีการทรุดตัวมากกว่า 10 เซนติเมตรต่อปีทั้งหมด ซึ่งในการนี้การประปา นครหลวงจะต้องพยายามลดความสูญเสียของน้ำประปาซึ่งมีอยู่มากกว่าร้อยละ 40 ให้เหลือ อัตราร้อยละ 30 ²²

2.4 การคมนาคมขนส่ง

ปัจจุบันการคมนาคมขนส่งทางบกมีความสำคัญที่สุดในการเดินทาง ปริมาณ รถต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเกินความสามารถของพื้นที่ถนนที่จะรองรับได้ ก่อให้เกิด ปัญหาทางการจราจรเพิ่มขึ้นตามลำดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาเร่งด่วน ประกอบกับระบบ โครงข่ายของถนนที่ขาดความสมบูรณ์และการต่อเนื่องที่ดีตามระบบการจราจรและผังเมือง ทำให้การจราจรมีการเคลื่อนตัวเพียง 13-15 กิโลเมตรต่อชั่วโมงในเวลาเร่งด่วน จากการสำรวจการใช้บริการสาธารณะประมาณ 6.3 ล้านคน ในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 68 ใช้ บริการขององค์การขนส่งมวลชน ร้อยละ 22 ใช้บริการรถมินิบัสและที่เหลือนี้อีกประมาณร้อยละ 10 ใช้บริการรถรับจ้างอื่น ๆ ซึ่งบริการเหล่านี้ยังคงไม่พอเพียงกับความต้องการใช้บริการ ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากกรุงเทพมหานครยังขาดระบบ

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 79-80.

การขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพ และยิ่งกว่านั้นคาดว่าในแต่ละปีจะมีรถยนต์เพิ่มขึ้นกว่า 35,000 คันซึ่งสถานการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดปัญหาการจราจรเพิ่มขึ้นอย่างมากในอนาคต²³

ปัญหาการจราจรติดขัดคนนอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายด้านเศรษฐกิจแล้ว ด้านสุขภาพจิตของคนในกรุงเทพมหานครก็พลอยเสื่อมลงอีกด้วย ซึ่งจิตแพทย์วิทยา นาควัชระ ได้กล่าวว่า 'เมื่อคนอยู่ในสภาพรถติดคนย่อมเกิดความไม่พอใจเพราะความต้องการของคน (Need) ถูกจำกัดลง จึงทำให้พื้นฐานทางอารมณ์เต็มไปด้วยความโกรธ ซึ่งหากสะสมมาก ๆ จะก่อให้เกิดความก้าวร้าวและคนที่พื้นฐานอยู่บนความก้าวร้าวมักจะเป็นคน ใจร้อน เห็นแก่ตัว เอาแต่ใจ พร้อมที่จะกระทำทุกอย่างเพื่อตัวเองมากขึ้น'²⁴

2.5 ชุมชนแออัด

ชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร เป็นปัญหาเช่นเดียวกับเมืองใหญ่ทั่วไป เนื่องจากการหลั่งไหลของประชากรในชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อหางานทำ แต่เป็นงานที่ได้รับค่าตอบแทนต่ำประกอบกับหน่วยงานที่รับผิดชอบยังไม่สามารถจัดสร้างที่อยู่อาศัยได้ทัน ทำให้มีการบุกรุกเข้าอยู่อาศัยในพื้นที่ว่างเปล่าของหน่วยราชการที่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ ก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัดกระจัดกระจายในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งงาน เช่น ท่าเรือคลองเตยและเขตห้วยขวาง²⁵

สถานที่พักอาศัยในชุมชนแออัดมีสภาพชำรุดทรุดโทรม มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพอนามัยและสภาพแวดล้อมที่รุนแรงกว่าระดับปัญหาทั่วไป จากการ

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

²⁴ พงษ์เทัญ สุทธาโรจน์, "รถติด...ยาพิษของคนกรุง," นิตินักศึกษา (15 สิงหาคม-12 กันยายน 2533) : 3.

²⁵ กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2529, หน้า 80-81.

สำรวจชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ.2527 พบว่า มีอยู่ 480 แห่ง ซึ่งในระยะ
เวลาต่อมาได้ปรากฏว่ามีแหล่งชุมชนแออัดซึ่งไม่เคยเป็นที่รู้จักมาก่อนเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวน
มาก ในการสำรวจเมื่อปี พ.ศ.2528 นั้นปรากฏว่ามีแหล่งชุมชนแออัดรวมกันอยู่ถึง 1,020
แห่ง 26

2.6 พื้นที่เขียวขจี

การขาดแคลนพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจที่เหมาะสมอย่างเพียงพอเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้
ให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร
ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น การขาดพื้นที่เขียวขจีซึ่งเป็นสวนสาธารณะทำให้ขาด
ปัจจัยทางธรรมชาติในการช่วยลดปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง 27

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานครนับวันจะทวีความ
รุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชาวกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก
นอกจากจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ
อย่างใหญ่หลวงด้วย การแก้ไขปัญหามลพิษในกรุงเทพมหานครจึงจำเป็นต้องได้รับการ
แก้ไขโดยด่วน ซึ่งอุปสรรคที่สำคัญในการแก้ไขปัญหามลพิษนั้นก็คือ "ประชาชน
ยังขาดความรู้ความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อมและการให้ความร่วมมือทางด้านการควบคุมสิ่ง
แวดล้อมยังไม่มากเท่าที่ควร" 28

26 สิริลักษณ์ แก้วคงยศ, ชุมชนแออัด ตะกอนบางกอก (กรุงเทพฯ : รุ่งเรือง-
ساتนการพิมพ์, 2533), หน้า 45.

27 กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ,
รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2529, หน้า 81-82.

28 ทวีศักดิ์ ปิยะกาญจน์, "ปัญหาสภาวะแวดล้อม", มนุษย์กับธรรมชาติ
(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 221.

สถาบันสื่อมวลชนก็เป็นสถาบันหนึ่งซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการรายงานข่าวสารและการให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมที่จะใช้ในการให้ความรู้และให้การศึกษาแก่ประชาชนมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ ดังนี้ คือ

1. **ความสมบูรณ์ของเนื้อหา (Completeness)** เนื่องจากความรวดเร็วในการเสนอข่าวสารต่าง ๆ ทางหนังสือพิมพ์นั้นจะช้ากว่าวิทยุและโทรทัศน์ กล่าวคือ ความรวดเร็วในการเสนอข่าวสารนั้นจะมีส่วนผกผันกับความสมบูรณ์ของเนื้อหา ดังนั้น หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อที่ช้ากว่าวิทยุและโทรทัศน์ จึงสามารถให้เนื้อหาที่ลึกซึ่งสมบูรณ์ได้มากกว่า

2. **ความกว้างขวางของเนื้อหา (Breadth)** หนังสือพิมพ์นั้นได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามความสนใจของผู้อ่าน จึงสามารถเสนอเนื้อหาได้กว้างขวางหลากหลาย สามารถเข้าถึงผู้รับสารได้ทุกระดับ ไม่ว่าผู้อ่านจะมีอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ แตกต่างกันอย่างไรรก็ตาม

3. **ความน่าเชื่อถือ (Believability)** คนเรามักจะเชื่อในข่าวสารที่ได้อ่านหรือได้เห็นมากกว่าได้ฟัง ดังคำกล่าวที่ว่า "สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น" ถึงแม้การเสนอข่าวสารทางโทรทัศน์จะทำให้ผู้ชมได้เห็นทั้งภาพและได้ยินทั้งเสียง แต่ภาพทางโทรทัศน์นั้นจะผ่านสายตาผู้ชมไปอย่างรวดเร็ว

4. **การใช้อ้างอิง (Referability)** ข่าวสารที่ปรากฏทางหน้าหนังสือพิมพ์จะมีข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ มากกว่าสื่ออื่น ๆ และสามารถนำมาอ้างอิงได้ตลอดเวลา

5. **การเสนอซ้ำ (Repetition)** หนังสือพิมพ์จะมีการติดตามข่าวและเสนอรายละเอียดเพิ่มเติมอยู่เสมอหลังจากที่ได้มีการเสนอข่าวครั้งแรก ในขณะที่วิทยุและโทรทัศน์นั้นจะมีข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ เช่น ปริมาณข่าวและเวลาในการนำเสนอ

6. ความถาวร (Permanence) ข่าวสารที่เสนอทางหนังสือพิมพ์นั้นเมื่อเวลาผ่านไปผู้อ่านสามารถกลับมาอ่านได้อีก แต่ข่าวที่เสนอทางวิทยุและโทรทัศน์นั้น เมื่อเสนอรายการผ่านไปแล้วผู้ฟังและผู้ชมไม่สามารถย้อนกลับมาดูได้อีกถ้าไม่มีการบันทึกเทปไว้²⁹

ชาย อุบลเดชประชารักษ์³⁰ ได้เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างหนังสือพิมพ์กับวิทยุและโทรทัศน์ ไว้ดังนี้

หนังสือพิมพ์	วิทยุและโทรทัศน์
1. เก็บเป็นหลักฐานไต่ถ้อยยืน	1. ฟังแล้วหมดไป
2. ใช้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ แก้ไขได้	2. ตรวจสอบได้ยาก
3. อ่านเมื่อใดก็ได้ตามความสะดวก	3. รับได้ในเวลาที่กำหนด
4. สามารถให้ข่าวได้ละเอียดกว่าและติดตามข่าวได้เสมอ ถ้ามีเนื้อหามากก็สามารถทำเป็นฉบับพิเศษได้	4. ทำไม่ได้เพราะติดขัดด้วยเวลา
5. เอกชนเป็นเจ้าของฉะนั้นจึงมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้มาก	5. ส่วนมากเป็นของราชการจึงมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน
6. เปิดโอกาสรับความคิดเห็นและคำร้องทุกข์ของราษฎรได้มากกว่า	6. ทำไม่ได้มากเท่า

²⁹ ชวรัตน์ เชิดชัย, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชน (กรุงเทพฯ : บริษัทบพิชการพิมพ์ จำกัด, 2527), หน้า 129.

³⁰ ชาย อุบลเดชประชารักษ์, การหนังสือพิมพ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2511), หน้า 21.

หนังสือพิมพ์รายวันนั้นมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ดังที่ พุดสข วิเชียรวรรณ ได้กล่าวไว้ว่า "หนังสือพิมพ์สามารถให้ข่าว ความรู้ที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติ สามารถนำความรู้ที่ได้นั้นไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ทำให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์รวมเป็นไปในการดำเนินชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี" 31

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาโดยการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันในการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาในเรื่องที่เสนอ ปริมาณเนื้อที่ ความถี่และรูปแบบในการเสนอ ด้วยเหตุผลที่หนังสือพิมพ์สามารถให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติหรือนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งจากผลการวิจัยพบว่าครูได้นำหนังสือพิมพ์มาใช้ในการเรียนการสอนมากกว่าสื่อมวลชนอื่น 31 ซึ่งด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครของหนังสือพิมพ์รายวัน เพราะครูจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครให้กับนักเรียนในฐานะที่ครูเป็นผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความตื่นตัวในเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อในการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครต่อไป

31 พุดสข วิเชียรวรรณ, "การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันเกี่ยวกับการเสริมสร้างจริยธรรมของเด็กและเยาวชน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529) หน้า 5.

32 ไมตรี เจริญศิลป์, "บทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันในการศึกษานอกระบบของเยาวชน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาโศคศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) หน้า 2-3.

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ในเรื่องที่เสนอ รูปแบบการนำเสนอ ปริมาณความถี่ ปริมาณเนื้อที่ และแนวโน้มในการเสนอ ระหว่างปี พ.ศ.2531-2533
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูในกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

สมมติฐานในการศึกษา

เนื่องจากมีการแบ่งหนังสือพิมพ์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ประเภทคุณภาพ ปริมาณ และถึงคุณภาพถึงปริมาณ ซึ่งแต่ละประเภทมีการนำเสนอเนื้อหาแตกต่างกันไป และจากการที่ครูเป็นผู้เปิดรับสื่อมวลชนสูง โดยเฉพาะมีการนำหนังสือพิมพ์มาใช้ประกอบการเรียนการสอนมากกว่าสื่ออื่น ดังนั้นในการศึกษาค้างนี้จึงตั้งสมมติฐานไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์รายวันแต่ละประเภทมีปริมาณเนื้อที่ในการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน
2. ความคิดเห็นของครูมีสหสัมพันธ์กับการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครของหนังสือพิมพ์รายวัน

ปัญหาคำวิจัย

1. เนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครในหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละประเภทมีความแตกต่างในเรื่องที่เสนอ รูปแบบการนำเสนอ ปริมาณเนื้อที่และความถี่ในการเสนอหรือไม่ อย่างไร

2. ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครของหนังสือพิมพ์รายวัน

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาค้างนี้ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ จะศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวันจำนวน 6 ชื่อฉบับโดยแบ่งตามประเภทของหนังสือพิมพ์ ดังนี้

ประเภทคุณภาพ ได้แก่ สยามรัฐและมติชน
 ประเภทปริมาณ ได้แก่ ไทยรัฐและเดลินิวส์
 ประเภทกึ่งคุณภาพกึ่งปริมาณ ได้แก่ แนวหน้าและบ้านเมือง

2. ระยะเวลาที่ทำการศึกษา จะวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันในเรื่องเนื้อหา ปริมาณเนื้อที่ ความถี่และรูปแบบในการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร จากหนังสือพิมพ์รายวันที่จำหน่ายในเขตกรุงเทพมหานคร 6 ชื่อฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงระยะเวลา คือ ช่วงปีพ.ศ.2531-2533 ตามลำดับ โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหมุนเวียน คือ การสลับวันกันในแต่ละเดือนโดยแต่ละเดือนจะศึกษา 1 ฉบับ

3. การสำรวจความคิดเห็นของครู ในการศึกษาค้างนี้ศึกษาจากครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

4. ลักษณะข่าวสารที่จะวิเคราะห์ ได้แก่

- 4.1 ข่าว
- 4.2 บทความ
- 4.3 บทบรรณาธิการ
- 4.4 สารคดี
- 4.5 การ์ตูน

4.6 ภาพประกอบคำบรรยาย

4.7 คอด้มน์จดหมายจากผู้อ่าน

5. เนื้อหาข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครที่จะวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ จะวิเคราะห์ตามรายงานเรื่องสิ่งแวดล้อมชุมชน(กรุงเทพมหานคร) ตามรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2529 ซึ่งได้แบ่งไว้ ดังนี้

1. ปัญหาภาวะมลพิษของกรุงเทพมหานคร

1.1 มลพิษทางน้ำ

1.2 มลพิษทางอากาศและเสียง

1.3 มลฝอย

2. สภาพแวดล้อมทั่วไป

2.1 แผ่นดินทรุด

2.2 น้ำท่วมและระบบระบายน้ำ

2.3 การประปา

2.4 การคมนาคมขนส่ง

2.5 ชุมชนแออัด

2.6 พื้นที่เขียวขจี

นิยามศัพท์

1. สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ในที่นี้คือ สิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับมลพิษทางน้ำ, มลพิษทางอากาศและเสียง, มลฝอย, แผ่นดินทรุด, น้ำท่วมและระบบระบายน้ำ, การประปา, การคมนาคมขนส่ง, ชุมชนแออัดและพื้นที่เขียวขจี

2. หนังสือพิมพ์รายวัน หมายถึง หนังสือพิมพ์ฉบับภาษาไทยที่พิมพ์จำหน่ายเป็นประจำทุกวันในเขตกรุงเทพมหานคร ในที่นี้ได้แก่ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ, มติชน, ไทยรัฐ, เคลลิวีส, แนวหน้า, และบ้านเมือง
3. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ หมายถึง หนังสือพิมพ์รายวันที่มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่เน้นหนักทางด้านการเมือง, เศรษฐกิจ, สังคมและปัญหาหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ หนังสือพิมพ์สยามรัฐและมติชน
4. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทปริมาณ หมายถึง หนังสือพิมพ์รายวันที่มุ่งให้ความสำคัญ ต่อข่าวสารประเภทเร้าอารมณ์, ตื่นเต้น เนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วย ข่าวหรือบทความประเภทเบาสมอง ได้แก่ ไทยรัฐ, เคลลิวีส, ดาวสยาม, ข่าวสดและเคลิมิเรอร์ ในที่นี้เลือกศึกษา 2 ฉบับ คือ ไทยรัฐและเคลลิวีส
5. หนังสือพิมพ์รายวันประเภททั้งคุณภาพทั้งปริมาณ หมายถึง หนังสือพิมพ์รายวันที่มีลักษณะเนื้อหาผสมผสาน ระหว่างหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพและประเภทปริมาณ ได้แก่ แนวหน้าและบ้านเมือง
6. ข่าว หมายถึง รายงานเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร ในที่นี้รวมถึงภาพประกอบข่าว
7. บทความ หมายถึง ข้อเขียนเชิงร้อยแก้ว, คอลัมน์ประจำที่มุ่งเสนอความคิดเห็นของผู้เขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครมีการให้เหตุผลประกอบ โดยที่ผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อนำมาวัดความคิด พฤติกรรมหรือความเชื่อของผู้อ่าน
8. บทบรรณาธิการ หมายถึง ข้อเขียนที่แสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ในเรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร โดยผ่านการศึกษาค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบ

มีการชี้แนะหรือหาทางออก ซึ่งบทบรรณาธิการจะสะท้อนถึงนโยบายและจุดยืนของหนังสือพิมพ์ต่อเหตุการณ์นั้น ๆ

9. **สารคดี** หมายถึง ข้อเขียนที่มุ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือสถานการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครที่ประชาชนกำลังสนใจ ข้อมูลที่นำมาเสนอจะต้องเป็นความจริงสามารถอ้างอิงได้ และไม่แสดงความคิดเห็นที่เป็นอารมณ์ส่วนตัวไม่มีจุดประสงค์ในการโน้มน้าวความคิดแต่มุ่งให้ความกระจ่างและความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านโดยการเรียบเรียงเนื้อหาให้น่าอ่านหรือมีอรรถรสทางภาษา

10. **การ์ตูน** หมายถึง รูปภาพลายเส้น ที่มีคำบรรยายประกอบหรือมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร

11. **ภาพประกอบคำบรรยาย** หมายถึง ภาพถ่ายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครในที่นี้ไม่รวมถึงภาพประกอบข่าวหรือภาพประกอบบทความต่าง ๆ

12. **จดหมายจากผู้อ่าน** หมายถึง คอลัมน์ที่แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นของผู้อ่านหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร

13. **ความคิดเห็น** หมายถึง ความรู้สึกที่แสดงออกมาทั้งในลักษณะนิมาน (Positive) คือ ความพอใจและนิยมชมชอบ และลักษณะนิเสธ (Negative) คือ ไม่พอใจ ไม่สนใจ ความคิดเห็นในที่นี้ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการเสนอเนื้อหาทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครในหนังสือพิมพ์รายวัน

14. **ครู** หมายถึง ครู- อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร

15. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาที่ต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมา ซึ่ง จะออกมาในรูปของตารางวิเคราะห์ที่ประกอบด้วยถ้อยคำภาษา โดยจะวิเคราะห์ข้อความ หรือหัวข้อที่มีความหมายตรงกับเนื้อหาหรือความหมายที่ต้องการวิเคราะห์ โดยการสร้าง เกณฑ์ในการจำแนกประเภทของเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์เนื้อหา

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้สำรวจความคิดเห็นของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ ศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานครเท่านั้น จึงไม่อาจนำไปอ้างอิงถึงความคิด เห็นของครูในระดับอื่นหรือสังกัดหน่วยงานอื่นได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันในการเสนอเนื้อหาทางค่านิยม แวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครในเรื่องที่เสนอ ปริมาณเนื้อที่ ความถี่ รูปแบบการนำเสนอและแนวโน้มการเสนอ
2. ทำให้ทราบความคิดเห็นของครูมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครในเรื่องการ เสนอเนื้อหาทางค่านิยมแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานครของหนังสือพิมพ์รายวัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย